

V. KRONIKA

OBRONA PRACY DOKTORSKIEJ MGRA WITOLDA WOŁODKIEWICZA

Dnia 25 V 1961 r. na Uniwersytecie Warszawskim odbyła się obrona pracy doktorskiej mgra Witolda Wołodkiewicza pt. *Stanowisko materfamilias w rzymskim prawie prywatnym*. Promotorem pracy był prof. dr Edward Gintowt, recenzentami prof. dr Kazimierz Kolańczyk (UAM) oraz prof. dr Jakub Sawicki (UW).

Termin *materfamilias* zachował się w źródłach rzymskich w wielu różnych, a nawet przeciwstawnych sobie znaczeniach, przy czym treść jego budziła wątpliwości nawet u starożytnych (por. Aulus Gellius, *Noctes Atticae* XVIII, 6). Ustalenie znaczenia wyrazu *materfamilias* nie jest jednak problemem czysto terminologicznym; wiąże się ono z badaniami nad stanowiskiem prawnym i społecznym kobiety w ramach rodziny agnatycznej i poza nią, a także z problemem istnienia w Rzymie różnych „typów małżeństwa”.

W. Wołodkiewicz zajmuje się kolejno omówieniem źródeł, w których powstanie nazwy *materfamilias* łączy się ze zmianą stanowiska kobiety w rodzinie agnatycznej, określając tym terminem kobiety *sui iuris*, dalej matronę, kobiety o nieposzlakowanych obyczajach. Na podstawie analizy wspomnianych źródeł dochodzi do wniosku, że występowanie terminu *materfamilias* w znaczeniu żony pozostającej pod władzą męża wiąże się w czasie z istnieniem dwóch typów małżeństwa. Nazwa *materfamilias* oznaczała pozostawanie kobiety w specjalnym i wyższym w rozumieniu Rzymian typie związku małżeńskiego, który powodował zmianę jej przynależności agnatycznej. W okresie, gdy stosowanie *conventio in manum* stało się przeżytkiem, odpada potrzeba przyznawania odrębnego miana żonie, która dokonywałaby tego aktu. Utrzymuje się natomiast znaczenie społeczne wyrazu *materfamilias* jako kobiety godnej szacunku ze względu na nieposzlakowane życie. Termin ten uzyskuje wreszcie w okresie klasycznym trzecie znaczenie — jako równoważne z *paterfamilias* oznaczając kobietę *sui iuris*. W. Wołodkiewicz dopatruje się przyczyn tej przemiany w upadku instytucji *coemptio testamenti faciendi causa*.

Referent Kazimierz Kolańczyk na wstępie swej wypowiedzi podkreślił, że światowy zasięg romanistyki utrudnia pracę naukową w tej dziedzinie, stawiając szczególnie wysokie wymagania badaczom. Przy rozmiarach literatury, jaką dysponuje współczesna romanistyka, nietrudno jest wykazać w tym zakresie luki; trzeba jednak podkreślić wysiłek włożony przez W. Wołodkiewicza w opanowanie literatury przedmiotu. Wątpliwości budzi natomiast tytuł pracy, który należałoby raczej zredukować do prawnego znaczenia terminu *materfamilias* i jego przemian. Referent oczekuje też odpowiedzi na pytanie, dlaczego *materfamilias* na oznaczenie żony *in manu* występuje przede wszystkim w źródłach literackich oraz czym można wytłumaczyć używanie różnych znaczeń przez tego samego autora. Szczególnie udaną częścią pracy jest polemika z tezami prof. Carcaterry, które zostały obalone w spo-

sób przekonujący. Kończąc swoją wypowiedź K. Kolańczyk podkreślił, że rozprawa doktorska W. Wołodkiewicza odpowiada wymogom stawianym pracom doktorskim.

Jakub Sawicki stwierdził, że uwagi jego są zbieżne ze spostrzeżeniami K. Kolańczyka. Referent zgłasza zastrzeżenia co do tytułu pracy oraz dysproporcji pomiędzy częścią analityczną a częścią zawierającą własne wnioski autora, w której zresztą również dużo miejsca zajmuje krytyka literatury. Kwestionuje również pominięcie autorów polskich, literatury patrystycznej, niesprecyzowanie, w jakim zakresie pod tekst literacki można podstawić treść prawniczą. Zaslugą pracy jest podważenie w sposób decydujący tez Carcattery oraz wykazanie okresu, w którym zmieniło się znaczenie terminu *materfamilias*.

W dyskusji głos zabrał Henryk Kupiszewski. Polemizując z recenzentami i z autorem pracy stwierdza on, że zarzut co do tytułu byłby głuszny, gdyby nie istniały prace omawiające inne aspekty stanowiska prawnego kobiet. W obecnych badaniach literaturę nieprawniczą uwzględnia się w szerokim zakresie. Co do czasu wygaśnięcia *manus*, dyskutant przeszuwa jej zanik na I w. n. e. Patrystyka, opierająca się na prawie hellenistycznym, jest zdaniem H. Kupiszewskiego dla badań nad prawem wcześniejszym nieprzydatna.

W. Wołodkiewicz w swojej wypowiedzi polemizując z zarzutami co do tytułu pracy stwierdza, że istnieją inne prace, omawiające szczegółowo stanowisko kobiety w Rzymie, dla określenia stanowiska *materfamilias* ważne jest jednak określenie znaczenia tego terminu i jego zmian. Autor celowo nie wykorzystywał całej literatury oraz źródeł, wybierając jedynie te, które mają istotne znaczenie dla pracy. Konieczność sięgania do źródeł literackich łączy się z brakiem źródeł ściśle prawnych dla okresu dawnego. W. Wołodkiewicz polemizuje również z tezą K. Kolańczyka co do potrzeby przesunięcia zaniku *conventio in manum* na okres późniejszy, a także ze stanowiskiem H. Kupiszewskiego, który uważa, że *manus* zanikła znacznie wcześniej. Na zakończenie W. Wołodkiewicz podziękował promotorowi Edwardowi Gintowtowi za opiekę przy pisaniu pracy, jak również recenzentom i dyskutantom za zgłoszone uwagi.

Po dyskusji odbyło się tajne głosowanie, w wyniku którego Rada Wydziału Prawa postanowiła jednomyślnie przyjąć rozprawę doktorską W. Wołodkiewicza.

KRYSTYNA BUKOWSKA

CZTERDZIESTOLECIE PRACY NAUKOWEJ PROF. KAROLA KORANYI

Dnia 19 października 1961 r. w Warszawie, w mieszkaniu prywatnym prof. Karola Koranyi, miała miejsce uroczystość doręczenia księgi pamiątkowej, opracowanej przez Jego uczniów, a ofiarowanej Mu z okazji czterdziestolecia pracy naukowej. W uroczystości, która odbyła się wyłącznie w gronie uczniów Jubilata, wzięli udział: dr Krystyna Bukowska, doc. dr Edmund Cieślak, rektor prof. dr Stanisław Matysik, doc. dr Lesław Pauli, dr Stanisław Russocki, dr Stanisław Salmonowicz, prof. dr Jerzy Sawicki, dr Katarzyna Sójka-Zielińska oraz doc. dr Zbigniew Zdrójkowski.

W czasie uroczystości przemawiali kolejno: prof. Jerzy Sawicki, rektor Stanisław Matysik i głęboko wzruszony prof. Karol Koranyi. Ofiarowana księga, wydana przez Państwowe Wydawnictwo Naukowe w Warszawie, nosi tytuł *Miscellanea iuridica złożona w darze Karolowi Koranyiemu w czterdziestolecie pracy naukowej*. Zawiera ona bibliografię prac Jubilata (307 pozycji) oraz prace: Krystyny Bukowskiej *Z historii nauki prawa w Polsce w XVII wieku — Komentarz Tiedora Tyszkiewicza do I księgi Instytucji Justyniańskiej*, Edmunda Cieślaka *Sprawa praw-*

nego stosunku Gdańska do Polski w czasie walk ustrojowych w latach 1674—1678, Stanisława Matysika Ze studiów nad umową ratownictwa morskiego, Lesława Paulęgo Z badań nad źródłami dzieł prawniczych Bartłomieja Groickiego, Stanisława Russockiego Nadania ziemi »ad servitia communia« a obowiązek służby wojskowej na Mazowszu w XV wieku, Stanisława Salmonowicza Franciszek Minocki (1731—1784) jako pisarz prawa karnego, Katarzyny Sójka-Zielińskiej O projekcie wprowadzenia instytucji chłopskich włości rodzinnych (Heimstätten) w Niemczech u schyłku XIX wieku i Zbigniewa Zdrójkowskiego Prace naukowe Sebastiana Czochrona z dziedziny procesu i prawa karnego (1788—1800).

Z okazji uroczystości szereg instytucji i osób nadesłało prof. Karolowi Koranyiemu okolicznościowe listy i depesze. W serdecznej atmosferze minęło kilka niezapomnianych godzin okolicznościowego zjazdu uczniów prof. Koranyiego z okazji Jego Jubileuszu.

Z. Z.

